

Preek Lukas 19 – De afgod van Zacheüs

Broeders en zusters,

Net na mijn vakantie heb ik hier in de gemeente verteld dat ik nogal onder de indruk ben van het boek van Tim Keller over 'namaakgoden'. Naar aanleiding van dat boek heb ik toen een preek gehouden over 'de afgod van Lea'. Lea, de dochter van Laban en de vrouw van Jakob, die haar hele leven de tweede viool heeft moeten spelen. Altijd staat zij in de schaduw van haar knappe zus Rachel, terwijl ze obsessief hunkert, eerst naar de erkenning van haar vader Laban, en later naar de erkenning van haar man Jakob. Het erkend worden is een afgod in haar leven. Haar levensgeluk hangt er volledig vanaf. Totdat ze gaat ontdekken dat geliefd zijn door God een veel beter fundament onder je leven is. Hij is de èchte Vader, Hij is de èchte Bruidegom, die je nooit alleen laat en die nooit teleurstelt.

Vandaag wil ik verder gaan met het nadenken over afgoden en wil met u stilstaan bij de afgod van Zacheüs. Maar voordat we naar Zacheüs gaan wil ik nog even met u nadenken over de vraag wat feitelijk een afgod is. Velen denken bij afgoderij aan vroeger tijden toen mensen allerlei godenbeelden vereerden. Inderdaad is dat ook wat we zowel in het Oude Testament als in het Nieuwe Testament tegenkomen. Deze afgoden zijn voor het volk Israël iedere keer weer een verleiding geweest. We kunnen zeggen dat we deze beelden op die manier inderdaad niet meer kennen, maar ik vermoed dat deze beelden alleen maar zichtbare verschijnselen zijn van een macht die ook nu nog rond gaat. Als de apostel Paulus in Athene komt treft hij allerlei beelden en heiligdommen aan. Aphrodite, de godin van de schoonheid. Natuurlijk vereren wij Aphrodite niet rechtstreeks, maar het valt moeilijk te ontkennen dat onze westerse cultuur boordevol zit met de afgoderij van de lichamelijke schoonheid. We meten elkaar af aan het uiterlijk. Mensen wringen zich in allerlei bochten om toch vooral jong te lijken. Op televisie zien we zielige BN-ers die angstvallig proberen niet aangetast te worden door de tand des tijds. De botoxindustrie vaart er wel bij..... Ares was de god van oorlog en macht. De naam Ares zegt ons nog nauwelijks iets, maar de hunker naar macht zit heel diep in ons westerse denken. We willen de touwtjes in handen hebben in de wereld, het liefst alle andere culturen onder controle hebben, omdat we onze westerse cultuur hoger aanslaan dan alle andere culturen. Het blanke ras voelt zich vaak superieur ten opzichte van onze gekleurde medemensen. En diezelfde hunker naar macht die we in het groot zien, komt ook

terug in ons eigen 'koninkrijkje'. Onze mondige maatschappij heeft onderdanen voortgebracht die maar één ding willen, invloed en macht uitoefenen. Macht en controle krijgen vaak afgodische gedaanten.

Artemis was de godin van vruchtbaarheid en rijkdom. In vroeger tijden werden kinderoffers gebracht aan deze godin. Maar hoeveel mensen hebben in onze tijd hun vrouw en kinderen opgeofferd omwille van een hogere positie in de maatschappij. Zo bezien zijn de afgoden van vroeger nog springlevend en hebben Bijbelgedeelten die over afgoderij handelen nog volop recht van spreken.

Zoals gezegd wil ik vandaag met u stilstaan bij die kleine belastingambtenaar Zacheüs. Uit de geschiedenis van Zacheüs kunnen we best met redelijke zekerheid afleiden hoe zijn leven er heeft uitgezien. Zacheüs is een belastingambtenaar, een oppertollenaar. Hij heeft het ver geschopt. Maar zoals jullie waarschijnlijk wel weten werken deze belastingambtenaren voor de bezettende macht, de Romeinen. De Romeinen eisen van hun onderdanen exorbitante bedragen als belasting. De Joden hebben daar natuurlijk een pesthekel aan, en ze doen er alles aan om er aan te kunnen ontkomen. De tollenaars hebben de taak om dat geld te innen. Voor de Romeinen geldt maar één belang, dat zij hun geld krijgen. Maar of die tolontvangers misbruik maken van hun positie en extra geld vragen is hen om het even. Kortom de meeste tollenaars zijn corrupt. Zij plukken hun eigen volksgenoten kaal. En dan kun je wel nagaan dat ze gehaat worden.

Maar dan kun je jezelf afvragen hoe iemand er nu toe komt om tollenaar te worden? Wat gebeurt er dan in je hoofd of in je hart dat je over de rug van je volksgenoten gaat voor eigen succes? Zit daar niet een extreme hunker naar rijkdom achter. En natuurlijk kunnen daar allerlei oorzaken voor zijn. We hebben gelezen dat Zacheüs een klein mannetje is. Wie weet, heeft die opvallende lichaamslengte van Zacheüs er aan bijgedragen dat hij gepest is. Wie z'n hele leven heeft moeten horen dat hij een klein onderkruipseltje is, gaat zinnen op wraak. Hoe kan ik ze terugpakken? Zacheüs heeft de mogelijkheid aangegrepen om tollenaar te worden. Hij dacht dat welvaart hem het ware geluk zou brengen. Het geluk dat hij z'n hele leven al heeft moeten missen. En zo wordt geld en bezit een afgod in zijn leven. Kleinere mensen hebben soms de neiging, om wat zij aan lengte te kort komen te compenseren met carrière, macht, geld. Daar zit iets tragisch in: Zacheüs is niet alleen tollenaar geworden uit eigen wil, hij is ook tot tollenaar gemaakt door de omstandigheden, door zijn

omgeving, die de kleine man geen kans geeft om op een andere manier groot te worden en tot zijn recht te komen. Het tollenaar zijn is voor hem de enige kans om hoger op te komen! En de maatschappij is in dat opzicht keihard. Het geeft je geen herkansing. Een keer een tollenaar, altijd een tollenaar. Een keer een boef, altijd een boef. De mensen rondom Jezus laten ons het ook duidelijk horen: *“Hij is bij een zondige man binnengegaan om er zijn intrek te nemen”*. Allemaal zo heel erg herkenbaar, ook in onze tijd. Hoe vaak wijzen wij niet met ons vingertje naar anderen. Zacheüs heeft dus wel carrière gemaakt, maar heeft dit moeten bekopen met het verlies van alles wat niet voor geld te koop is: geweten, eer, vriendschap, sociale omgang, en ik denk ook God. Hij is een collaborateur. De ouderen onder u kennen zulke mensen nog wel uit de oorlog: de landverraders en zwarthandelaren, die zich verrijken aan de ellende van anderen. Wat een haat voelden de mensen toen! Zacheüs zit klem in de glamour van macht en geld, in het wereldje dat hij zelf heeft opgebouwd en dat toch van binnen zo leeg is.

Daarom is onze geschiedenis toch eigenlijk een intens trieste geschiedenis: het is het leven van onze maatschappij, van onze omgang met elkaar ten voeten uit, leven van haat en nijd en elkaar geen ruimte gunnen. Maar God zij dank blijft het niet daarbij. Jezus komt voorbij! Zacheüs heeft allang over Hem gehoord. Een wonderlijke rabbi trekt door het land. Een rabbi die het waagt de Joodse leiders op hun huichelarij aan te spreken, maar ook een rabbi die een vriend van tollenaars genoemd wordt. Zacheüs' nieuwsgierigheid is gewekt. De kleine man die zo graag groot wil zijn laat de boel de boel en gaat kijken of er een mogelijkheid is om een glimp op te vangen van Jezus. Het is druk op straat. Zacheüs hoeft er niet op te rekenen dat er iemand zo vriendelijk zal zijn om hem een plaats op de eerste rij te gunnen. Daar heeft hij het met z'n oplichterij zelf naar gemaakt. Er zit niets anders op dan in een vijgenboom te klimmen. Hoog en droog, uit het zicht van de massa, daar zit hij, lekker anoniem kan hij de boel observeren. Zacheüs speelt verstoppertje. Tekenend voor z'n eenzaamheid en sociale armoede. Straks zal Jezus die bekende woorden uitspreken: *Ik ben gekomen om het verlorene te zoeken en te redden*. De rijke Zacheüs is niet meer dan een verloren zoon. Dit keer geen verloren zoon die eet uit een varkenstrog maar een verloren zoon met een overvolle tafel. Steenrijk is hij, maar net zo verloren. Zijn afgod heeft bewerkt dat hij vervreemd is van z'n volksgenoten en van de God van z'n jeugd. Een zielige vertoning eigenlijk..... Zacheüs in die boom. Wat verwacht hij eigenlijk van die Man? Heeft die vreemde

Rabbi iets wat hij niet heeft? Begint bij Zacheüs al langzaam aan een besef te groeien van z'n geestelijke armoede, besef dat er iets mist in z'n leven?

Jezus komt voorbij, en dan gebeurt het onverwachte. Zacheüs kijkt naar Jezus, of is het eigenlijk andersom: Jezus kijkt naar hem. Zacheüs de kijker, wordt de bekekenen, de gezochte blijkt de zoeker te zijn, Zacheüs wordt ontdekt. Jezus blijft staan onder de boom en zegt: *“Zacheüs, kom vlug naar beneden, Ik moet in je huis zijn”*. Zacheüs moet tevoorschijn komen vanachter zijn façade. Bij Jezus is geen ruimte voor uiterlijke schijn. Hij prikt daar dwars doorheen. Ook bij Zacheüs, zijn god is een nepgod, zijn zekerheid is geen echte zekerheid. Jezus roept Zacheüs tevoorschijn en dat wil Hij bij ons ook doen. Hij wil dat we tevoorschijn komen. Dat we ons eigen leven eerlijk onder ogen zien. Hij wil dat we erkennen dat we nog altijd last hebben van onze nepgoden. Dat moest die kleine, eenzame tollenaar ook doen. Hij moest gaan leren dat de afgod geld hem alleen maar verlaagt, maar dat deze nieuwe vriend Jezus hem juist uit het dal omhoog trekt.

En nu moeten we wel even goed opletten! Wat met Zacheüs moet gebeuren is niet slechts een verandering van geldbesteding. Dat is alleen de buitenkant. Want de afgod geld heeft heel veel verschillende gedaanten. Er zijn mensen die heel zuinig en bescheiden leven. Ze sparen veel, dat geeft een gevoel van veiligheid. Uiterlijk niets op aan te merken. Maar in feite is je geld dan toch je afgod. Omdat je ook dan nog steeds alles van je spaargeld verwacht, daar bouw je je leven op.

Anderen zien de mogelijkheid om veel geld uit te geven als een mogelijkheid om zich mooi en aantrekkelijk te presenteren. Een mooi huis, een mooie auto, dure kleding geven je status. Je geld is als het ware het paspoort naar een sociale omgeving waarin je jezelf graag begeeft. Ook dan geldt, je geld is je afgod, want daar bouw je je leven op. De afgod geld kan dus verschillende gezichten hebben. Het uiterlijke gedrag kan verschillen, de onderliggende motieven kunnen verschillen, maar in beide gevallen is het wel afgoderij.

Het antwoord is dan ook niet verandering van gedrag. Dat is buitenkant. Een gierigaard kan meer gaan uitgeven, maar dat hoeft z'n hart nog niet te veranderen. Een verkwister, die graag zich rijk wil voordoen kan zich soberder opstellen, maar dat hoeft z'n hart ook niet te veranderen.

Nee, bekering heeft te maken met het opruimen van je afgoden en het focussen op de enige ware God. In 2 Corinthe 8:9 lezen we van de Here Jezus dat Hij rijk was en

omwille van ons is arm geworden, zodat wij door Zijn armoede rijk zouden worden. Jezus is de enige ware God. Voor wie vastzit aan geld en bezit is een heroriëntatie op de gulle en gevende liefde van Jezus Christus nodig. Je zekerheid en je identiteit zoek je niet in eigen bezit of eigen rijkdom maar in het feit dat de rijke Jezus zichzelf z'n rijkdom ontzegt om ons rijk te maken. Zacheüs heeft z'n hart gezet op geld en bezit en daarbij richt hij in feite zichzelf te gronde. Het maakte hem een gehaat persoon. Wie Jezus Christus als fundament van z'n leven heeft is aantrekkelijk voor z'n omgeving. Hoe komt dat? Door Jezus Christus die met Zijn Geest in je hart woont. Wie Jezus volgt kan niet langer uit zijn op macht over andere mensen. De confrontatie met Jezus geeft je namelijk een eerlijke kijk op jezelf. Wie beseft van het feit dat hij van genade leeft wordt bescheiden. Het is helemaal niet mijn bedoeling om mensen continue te confronteren met hun zondigheid. Daar ben ik zelfs op tegen. God wordt er heus niet groter van als wij onszelf slechter maken! Maar dat neemt niet weg dat we moeten blijven onthouden wie we uit onszelf zijn. De bijbel omschrijft ieder mens als een zondaar die uit zichzelf Gods heerlijke aanwezigheid mist in z'n leven (Rom.3:23). Uit onszelf staan we allemaal met lege handen. Niemand uitgezonderd. Paulus noemt zichzelf, als hij een keer eerlijk in de spiegel kijkt, een misgeboorte. En broeders, zusters, als de zaken er zo voor staan met ieder van ons, dan gaan we beseffen dat niemand een streepje voor heeft bij de Here God. En ook niemand het recht heeft zich te verrijken ten koste van de andere. Maar het Evangelie wil ons niet alleen confronteren met onze afkomst. Het wil ons ook duidelijk maken wie we nu mogen zijn. Jezus de Koning is misbaksel geworden, om misbaksels tot koningszonen aan te nemen. Dat is de genade van het kruis. Wie daardoor geraakt is, heeft beseft van eigen kleinheid en van eigen grootheid. Die is nederig vanwege z'n afkomst en gelukkig met zichzelf vanwege z'n nieuwe positie als geliefd kind van de Koning. Wie dat kent is in balans! Wie die balans kent in z'n leven, neemt afstand van z'n afgoden.

De geschiedenis van Zacheüs vertelt ons niet veel over de gesprekken die bij hem thuis hebben plaatsgevonden. Maar zeker is dat Zacheüs een nieuw fundament heeft gekregen onder z'n leven. Zijn afgodsbeeld is omgehaald. Hij heeft een levensveranderende ontmoeting met Jezus gehad. Zacheüs wordt door Jezus' liefde en vergeving getroffen. Hij wordt er door overrompeld. Jezus zelf omschrijft deze verandering als 'redding schenken'. De Zoon des mensen is gekomen om het

verlorene te zoeken en te redden. Dat is wat met Zacheüs is gebeurd. Hij is gered van z'n afgod en leert de enige ware God kennen.

De overgave aan z'n nieuwe Meester maakt dat Zacheüs' hart niet alleen verandert, maar ook dat hij z'n gedrag verandert. Hij begint ruimhartig weg te geven. Maar liefst de helft van z'n bezit gaat naar de armen, en de mensen die hij ooit heeft afgeperst ontvangen het viervoudig weer terug. Nogmaals deze gedragsverandering is een gevolg van z'n hartsverandering! Als die hartsverandering niet plaatsvindt zit de afgod nog steeds op je troon!

De identiteit van de rijke Zacheüs is verschoven! Niet langer zoekt hij bevestiging in geld en bezit, maar z'n leven is verankerd in de genade en liefde van Jezus Christus! En reken maar dat die verandering gevolgen gehad heeft. Z'n afgod gaf hem geld, bezit en welvaart, maar door de afgod verloor hij geweten, eer, vriendschap, sociale omgang en het contact met God. De ontmoeting met Jezus bewerkt bij hem de tegengestelde beweging. God zelf komt in z'n leven en leert hem zien dat de enige echte rijkdom alleen te vinden is in Jezus Christus. Focussen op deze gevende Koning maakt bescheiden over jezelf en laat je anders kijken naar je medemens.

Zacheüs zat hoog in de boom, veilig in z'n ivoren toren. Maar Jezus riep hem tevoorschijn. Ik wil in je huis zijn! Zacheüs moet tevoorschijn komen, z'n hele hebben en houwen moet onder het vergrootglas om hem te laten zien wie hij werkelijk is. Een heilzame behandeling die voor ieder mens nodig is. Alleen zo komen je afgoden aan het licht. Alleen zo leer je zien hoe geweldig groot de gevende liefde van Jezus is, die Zijn hemelse rijkdom prijs gaf om ons ècht rijk te maken. Wij mogen het de apostel Petrus nazeggen: Wie op deze Jezus zijn geloof bouwt zal nooit beschaamd uitkomen (1 Petr. 2:6).

AMEN